

ŠIAURĖS ATĖNAI

2010 m. birželio 4 d. Nr. 21 (991)

ISSN 1392-7760

Kaina 1,90 Lt

Skaitant Šliogerį: žmogus tebėra kelyje — p. 2

Apie muzikos festivalį Lenkijoje — p. 6

Indrės Valantinaitės eilėraščiai — p. 7

Iš kūrybinio rašymo (ir vertimo) kursų — p. 11

Marko kelionių kaleidoskopas

Kas rytą vis kitaip Ieva sugundo Adomą, aprašo detales naujame Kamasutros puslapyje, nupiešia naują paveikslėlį ir, bėgdama nuo vakaro tvano, skuba su Nojaus komanda į laivą, kuriame prieš vakarą žinias galanda snapą, nagus, kedenasi plunksnas visiems gerai žinoma žurnalistė varna.

Viršuje – žvaigždžių vynuogynas. Apačioje – tamsa apsigobusi žemė begalės sapnų akimis žiūri aukštyn. Begalė burnų godžiai varvina seiles. Apervstame paveiksle pavaizduoti personažai pasikeičia vietomis, todėl rytai būna rasoti arba apšalę. Pasitaiko ir sausesnių rytų, bet tuomet tarp viršaus ir apačios tyso debesų blynas, panašiai kaip brūkšnelis tarp dviejų kortų karaliaus pusių.

Liūto kailiu prisidengęs asilas ant kalno stebi apačioje bliuanančių avių kaimenę. Aleliuja, mes tikim, – tu liūtas, pasigailėk mūsų, mes nebešlamšim pievų, jos tavo!

Ožys užsideda sniego ir saulės spalvų kaukę, užsivelka žalius obels marškinius su šimtmetį nenubyrančiais žiedų potėpiais, nuteptais per tris apvaizdos sekundes, įremia į tamsą liepsnojančius ragus ir tarp juodų potėpių blakstienų ridena saulės juodulį, šis patogiai įsitaiso vidurnakčio namų languose, už kurių pažadinti krosnyje traškančio miško čirškia kepami blynai. Išbalusios vėlės per kamino tamsą skuba į ultramarino jūron grimztantį ožio sapną, kuris skęsta, skęsta, bet nenuskęsta, pakibęs ant Ararato viršūnės.

Keturis kartus gieda gaidys, uždega ryto žvakę, vidurdienio žvakę, vakaro ir nakties. Snape dienos plunksna iš metų paukščio sparno. Juodų kontūrų mostais paukštis skrenda per dangų virš sausio gėlynų, per mėlyną pavasario naktį, raudonuojančių rožių liepą, liepsnojančių spalį, skrydžiui atriekto laiko riekėmis maitindamas vėjus.

Per kava nulaistytą dangų žaliašonė kumelė ratuose tempia beveidį vežiką – kabliu suriestą potėpį, pro liepsnojančių miestą, į paauksintą jaunaties šypsena, virš geltonu, juodu, žaliu nudrėbtą obelį, kriaušę, gal violetinę vakaro slyvą, kurioje paukštuku pasivertęs čiułba išimylėjęs jaunuolis, žvilgsniu prisirišęs prie namo, tarpdury švyti nuotakos rūbais pasipuošusi mylimoji beveidė. Tvoros pjūklas džiūrina kaimynų nesantaiką, barstydamas raudonuojančios nakties pjuvenas.

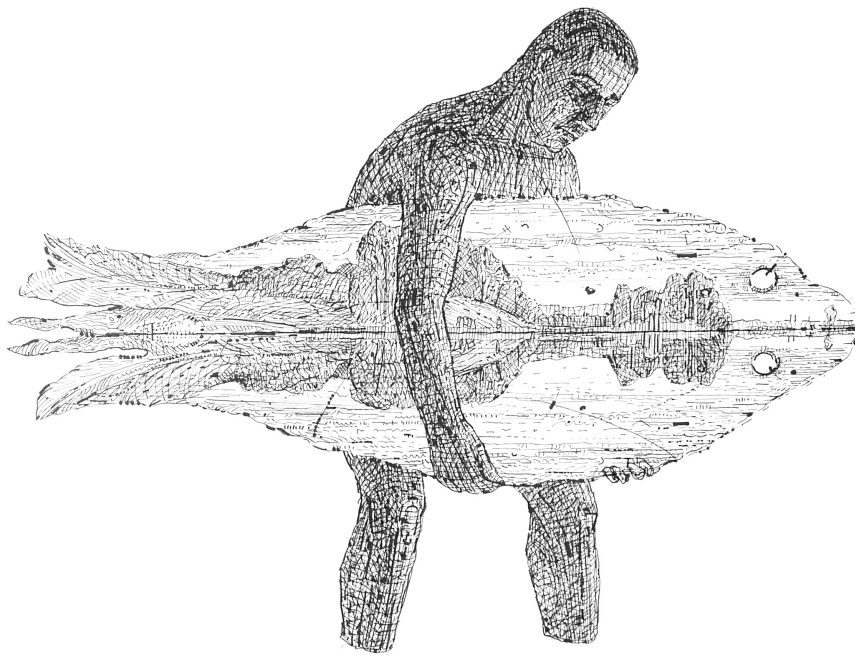
Vasara turėtų būti geltona, bet visą šios spalvos grožybę nuėda dangaus mėlynumas, todėl ji pasidaro žalia. Rudenį gamta persisotina geltoniu, atryja mėlynumą, atiduoda jį dangui ir viską išteploja savo paletės dažais, bet jau viskas po laiko. Liūdnei čirpia lizdą palikusios kregždės, tamsėjančiuose debesų lapuose rašydamos vasaros testamentą.

Tarp šviesiai mėlyno nieko ir tamsiai mėlyno nieko, tarp nesuprantamo vieno ir neapčiuopiama antro juodu mirties kontūru apvedžiotu baltu angelu skrenda Markas, tarp pirmojo ir antrojo išbarsto prisiminimus apie Paryžių, pasistato Eifelio bokšto butelį, užgeria mėlyno absento, priklydęs muzikantas džiūrina smuiką, baltas asilas trepsi aplink links-mą šoki, vandenyną pragėrusi silkė žiopčioja Dievui į ausį gražiai įdarytas kaltes. Į priekį iššokusi mergaitė nusilenkia ir publika atlieka savo pareigą. O kas jai belieka?

Ten, kur žemė, ten ir dangus. Paukščiai gyvena žemėje ir danguje drauge su žmonėmis ir gyvuliais. Pasaulis kunkuliuoja ritualinio aukojimo dūmuose. Viskas netikra, netikra, netikra, bet atpažįstama. Faktūrų atomai ir molekulės spiesdamos verda gyvenimo viralą. Per pusryčius suvalgyti paukščiai su žmonių galvomis gieda medyje, po kuriuo gu-

PETRAS RAKŠTIKAS

lėdamas diriguoja lapiagalvis medžiotojas. Vienatvės kalėjime šviečia katės veidą užsiauginusi moteris liūdesio raštais išsiuvinėtu sijonu. Povo uodegos akys stebi kūdikio ranką, maišančią ee, mee ir bee. Violetiniu miško pjūklų varakas džiūrina kraujuojantį debesį ir, pakurstęs besibaigiančią dieną juodom anglim, piešia nesibaigiančią naktį, į kurią be perstojo brenda dienų krovinius nešantis karavanas. Iš rojaus į pragarą ir atgal. Lauže kaitinamas ultramarinas išgarina žalią gyvenimo debesį, žaibuojantį juodų linijų žodžiais, šie sminga į širdį ir pažadina ateinančios dienos pasaulį, nutapytą žemuogių, rožių ir kraujo spalvomis. Nuo musmirės atšokusi boružė zyždama neša interneto kanalais į „Minuscule“ svetainę, suerzina šiukšlių konteinerį juodinančią mūsų koloniją, sėda į „Ferrari“ bolidą ir, staugdama, kaukdama, goždama varlių chorą ir švilpiančią minią,

Autoriaus piešinys

lekia paletės maurynais, baltomis drobių dykumomis, linijų brūzgynais, perskrenda begale atspalvių banguojančius vandenynus, pasiklydusi išmaišo kosmoso platybes ir greitais sparnų mostais ištaško žvaigždynų žemėlapius ant gyvių prikimšto gyvenimo medžio lapų. Tik kas juos įskaitys, patikrins, kas jais pasinaudos?

Ant šakos tupi varna, po medžiu tupi lapė ir žiūri į sūrį, kurį turi varna, tik ne ta ir ne ta, ir ne ta. Ant kurios šakos tupi varna, kuri laiko sūrį snape? Gal jau sulesė sūrį ir slepia pilve? Kuriname?

Cepelinų diena

When I need, when I now, cepelinai garuoja, kaupiasi seilės, vaikas su grotuvo ausinėmis ausyse uoliai raiko patiekalą, klausydamas savo pasaulio garsų. Peilis dzin, šakutė dzy, moteris spaudo telefono mygtukus, išilgai atverti cepelino viduriai apnuogina susitraukusį mėsos gniutuliuką, labas, valgau, gražuolė, gražuolė, ta – šiaip sau, atvėsusios lūpos ir žibantys žvilgsniai ant sienų blaško valgantį, padažas kapt, kapt ant stalo, padažą reikia taupyti, šakutė smeigia, peilis pjauna ir užverčia padažo, dabar dar turiu nueiti pas daktarą, dantys sugriebia, lūpos ir liežuvis įtraukia, penki sukandimai, padavėja uždaro duris ir nebeleidžia šalčio vidun, šaltis rausvina žandus rūkaliui lauke, *when I love*, su-

smulkintas kšnis slysta žemyn, gražuolės žandas plyksteli ir užgęsta nudegintas atidaromų ir uždaromų durų gaudomo saulės atspindžio, žvilgsnis straksi maršrutu gražuolės–cepelinai–durys, gerai, gerai, nupirksiu ko nors, antro cepelino pilve toks pat mažas mėsos gabaliukas slidinėja po padažą stumdomas šakutės ir peilio, *when I need*, penki litai dvidešimt centų, du vyrai velkasi paltus, bučiuoju, vaikas pasuka galvą ir pirštu prispaudžia slystančią ausinę, šaltis vėl lenda į vidų ir apglėbia moters kojas, tak, tak, tak, trink, padavėja uždaro duris ir nurenka indus. Gražuolės po dvylika litų be perstojo šypsoi.

Pilnatis

Nemiga – kai iš neužsukto čiaupo be perstojo kapsi ir kapsi virtuvės aplinką atspindintis lašas po lašo. Langas, sienos, stalas, kėdės, grindys, lubos ir šaldytuvas be perstojo krinta, dūžta ir duženos drėgna slieko šliūže plaukia į upę. Pilnatyje drumsčiasi mintys ir nenusėda ant dugno, kuriuo galėtum bristi į sapną. Sapne viskas aišku, sapne viskas galima. Apžergusi dangų ir vandenį skiriantį miško slieką, barstydama nužydėjusių jazminų žiedlapius, mėlyno kobalto prieblanda brenda Nemiga, įkelia tamsos valtin nukritusių mėnesieną ir plukdo į dangų.

Pjesė

Vaikas stovi. Pasilenkia ir ištiesia žemėn ranką. Šuo uosto ir kojomis išbado apie jį sniege ratą. Nuo penkiaaukščio kyla balandis. Šokteli ir nusileidžia, šokteli ir nusileidžia. Vaikas atsitiesia ir dairo. Šuo atsitūpęs uoliai stebi vaiko žvilgsnį. Žvilgsnio pusėn atleikia sniego gniūžtės ir ištyksta šalia šuns. Šuo šoka į šalį ir bėga išilgai lango scenos pabrūkęs uodegą. Balandis ant penkiaaukščio metodiškai pakelia ir nuleidžia galvą. Iš kairės į dešinę ir atvirkščiai laksto sniego gniūžtės. Į sceną įžengia nežymiai į šonus svyruojantis vyras išskėstomis ran-

komis ir eina link uodegą pabrūkusio šuns, šio akys ir širdies plakimo greitis padidėja ir kojos polkos žingsneliu trepsi apie pirmąjį gniūžtes svaidantį vaiką. Antrasis svaidytojas sinusoidės vingiais artėja prie pirmojo ir taikliu gniūžtės smūgiu pamuša jam skruostą, pamuštasis ir šuo išsprogusiomis akimis, pabrūkta uodega, vis greitėjančiu širdies plakimu metasi paskui, pralekia pro rankas išskėtusį vyrą, ant penkiaaukščio aukštyn žemyn šokinėja balandis, pirmasis meta gniūžtę, nepataiko į antrąjį, kliūdo vyrą, vyras sugniaužia oro gniūžtę, grėsmingai nusikeikia, žengia pirmojo link, bet supainioja kojas, dar plačiau išskėtęs rankas virsta ant sniego, balandis ant penkiaaukščio šokteli šiek tiek aukščiau, pirmasis pasitraukia už kiemo ribų į laiptinę, ten, kur ir antrasis, šuo pabrūkta uodega, išsprogusiomis akimis, pagreitėjusiu širdies plakimo ritmu spjaudosi putomis ir ilgais stirmino šuoliais per pusnis lekia į plačiai išskėtą pušyno glėbį už penkiaaukščio. Vyras stojasi, pasilenkęs purtos snieguotas kelnes, įsimena pirmojo veidą, bet, blaviau pažiūrėjęs į taką, tuojau jį užmiršta ir, oriai vingiuodamas antrojo pėdomis, išeina iš kiemo. Paskutinį kartą virš stogo pašokęs balandis, žemai laviruodamas, jį palydi. Pirmasis ir antrasis išeina iš laiptinės, šaukia pušyne tupintį šunį, patikrina vyro išvoliotą sniegą. Šuo grįžta į kiemą ištiesinta uodega, sukritusiomis akimis, sulėtėjusiu širdies plakimu, su antkakliu, pasilenkia ir uoliai tiria ištryptą įvykio vietą. Kai balandis žmonai ant stogo parneša šviežią burkū, pirmasis, antrasis ir šuo nusilenkia ir eina į parduotuvę išleisti sniege rasto lito.

SIGITAS GEDA

Dainos, kurių išmokė motina

2007 metai

Spalio 17, trečiadienis

Apie žodžius

Maniau, kad imsiu ir liausiuos etimologijas rašyti, bet išgirdau rusišką keiksmazodį (vyr. l. organas) ir pamaniau, kad jeigu lietuviai jo neturėtų, tai tektų iš mūsų kalbos išguiti ir žodį „kuilyš“...

Perfrazuotas Bašio

*Gegutės kukavimas.
Ką darys
Mūsų miesto giedoriai?*

Arba:

*Gegužės ima giedoti.
Kur pasidės
Mūsų miesto giedotojai?*

Spalio 18, ketvirtadienis

Po daugelio metų

Donatas Šv., kuris dabar gydomi Vasaros g. Andai buvo smagus žmogus, ir tik šiandien priminė man, kad dirbdamas andainyškiam radijų gavo išpėjimą, kam leido S. Gedai įskaityti savo poemą „Žalgiris“ (kada tai buvo?), paskui dėl mano sūnaus karo tarnybos ėjęs net pas generolą Petronį (jis tada išties daug galėjo!), ir šis garantavęs, kad siųs ten, iš kur nesiunčia.

Šarūnas tokiu būdu atsidūrė Kazachstane.

Tiesa, jis man buvo suradęs daktarą ir 1979 metais, kai turėjau sveikatos problemų.

Gerus darbus ir aš „moku pamiršti“...

Dabar prašo švediškos mano knygos. Aš jam sakau:

– Kam tau ta knyga, nors pavarde Švedas, bet švediškaai juk nemoki...

Liudviko J. prezentacija

Tiesa, tas buvo jau po vakarėlio. Koridorių stovėjo Eglė J. Susipažinom Amerikoje 1988 metų rudenį.

– Labas, Eglė! Kaip gyveni?

Ji (prasidžiugusi):

– O, gerai! Gavau inkstą...

– Skamba kaip Liudviko poezijoj...

– Tikrai.

P. S. Labai stipri, nors sunkiai serganti moteris.

Lietuvių milijonierius

Beje, aš pas jį dirbau beveik puse metų. Tikrai turtingas žmogus, bet kai reikėdavo mokėti algą – pamėlynuodavo. Švytėdavo nusukęs bent 50 Lt.

Šiandien išgirdau istoriją apie tai, kaip mirė jo motina. A. nuvažiavo jos paimti iš morgo. Tarnautojas sako:

– Reikėtų, kad atvežtumėte kojines...

A.:

– O kam? Aš turiu...

Nusiavė batus, nusimovė savo kojines...

(Jeigu visa tai tiesa...)

Spalio 20, šeštadienis

Žodžių likimai

„Ministras“ kitados reikė tarną, patarnaujantį prie stalo. Taigi kreipinys „pone ministre“, dažnai girdimas pas mus, išvertus į gimtąją kalbą, reikštų:

– Pone tarne...

Apie „žvaigždes“

Jas daro žiniasklaida, televizija, fotografija. Jos kažki ko-

kiu būdu (savaime) stoja į pilkųjų žmogelių centrą. Visiems be galo rūpi – kaipgi jos gyvena? Nerūpi giminės, kaimynai – jos tiesiogiai susijusios su pilkųjų žmogelių gyvenimu, neatskiriama jų egzistavimo dalis.

Pilkasis žmogelis nenori gyventi savo gyvenimo.

Spalio 21, sekmadienis

Spauda, televizija

Netyčia išklausiu per LR Renatos Š. komentarą apie politiką ir visuomenę. Kokie politikai, kokia jų kultūra, koks požiūris į kultūrą. Buvo ir toks sakiny (iš atminties): „Pavyzdžiui, žinomo poeto šeimos byla, sulaukusi daugiau dėmesio nei kultūros įvykiai...“ Supratau, kad čia omeny turimi (galbūt) mano reikalai.

Reikėtų pasakyti, kad mane kalbinančiai žurnalistai patvirtinau tiesą, jog esu išleidęs apie 100 knygų, gavęs bent penkių valstybių (ir savosios) apdovanojimus, nominuotas Nobelio premijai... Čia ji nutaisė rūgščių miną:

– Žinot, man ši premija nieko nereiškia.

Paminėjo tą, kuri reiškia (trečiaeilę JAV aktoriams...).

Dantės „Dieviškosios komedijos“ tritomi nužvelgė irgi niekinamai. Gerai, kad nepaklausė:

– O kam jo reikia?

Taip pernai klausė moteris, auginanti 60 kačių... Iš tiesų, kam Lietuvoje reikia Dantės Alighieri?

– Man, – turėjau atsakyti, bet apstulbino išžulumas.

Tamsių, keršto trokštančių žmonių tiesa.

Ramūs, sausi orai. Gražus pasaulis, kurį vakar mačiau Dusmenyse, Kipro Petrausko tėviškėje.

Ilga medinė klebonija, andai buvusi kultūros namais, dabar jau tik šokių salė, pradžios mokykla – uždaroma. Nėr kam mokytis. Bibliotekoje viena kita knyga iš Nepriklausomybės laikų (1990–2007), didžiama – sovietų l. leistos. Nėr pinigų.

Nyksmo šalis, apleisties, čia pat Kazokiškių sąvartynas...

– Kodėl rašytojai negina mūsų? – klausia žilas vyriškis (vienas tarp dešimties moterų išpraustas).

– Kodėl rašytojai miršta, dvesia, laukia savo eilės prie kalėjimo?

Jonas Laurinavičius, leidėjas iš M. Martinaičio kurso, papasakojo apie Pilyponį („Kaukolė žalsvame čemodane“), kuris pasiprašė į kalėjimą, norėdamas parašyti vieną romaną, paskui – į vienuolyną, norėdamas parašyti iš vienuolių gyvenimo... Popiežiaus kanceliarija atsiuntė laišką net į Kaišiadoris: „Kas čia per paukštis?“

Reikėjo atsakyti bent į 10 klausimų. Regis, nepriėmė...

P. S. Renata teisi čia vienu požiūriu. Buvau prisiminęs, kad Valdo Kukulo rinkinys – tik bijau pasakyti katras – anais laikais sulaukė bene 36 recenzijų!

Aišku, per daug, bet dabar dažnai nebūna jokios recenzijos – apie l. gerus rinkinius.

Kokia nors „Respublika“ greičiau parašys, kad aktorius (ar autorius) užsuko į degalinę išgėręs...

Žodžiai iš dainos

„Jeigu turi sparnus, tai tavo namai dangus.“

Ala Pugačiova

Andai tikra žvaigždė. Ir paklausyt, ir pažiūrėt. Dabar, Dieve duok, dar irgi nesukritusi... Svarbiausia, turi liežuvį. Klausama, ar Dūmos vyrai yra seksualūs, net nemirkteli:

– Na slovac ani vse seksualny...

Nauji duomenys

Vis labiau aiškėja vadinamoji KGB rezervo struktūra: viršininkai, tikrieji ir slaptieji agentai, daliniai ir padaliniai visuose Lietuvos miestuose. Tai buvo pergrupuota SSRS penktoji kolona okupuotam krašte tada, kai oficialioji KGB pernelelyg susikompromitavo visuomenės akyse.

Apgaulingas manevras, tačiau savo misiją atliko – per 20 Nepriklausomybės metų.

Rinkimai Lenkijoje

Po visą kraštą jaunimas siuntinėja – keičiasi žinutėmis: „Paslėpk močiutės pasą!“ Tai vis prieš brolius Kaczyńskius!

Spalio 22, pirmadienis

Kalba

Šiandien per radiją išgirdau – minimas Simono Stanevičiaus jubiliejus. Jo pasakėčia „Lapė ir žąsys“ baigiasi tokiu žodžiu, kurio lig šiolei gaila.

Ogi:

Pritink lapei su paukščiais sandoroj gyti...

Gyti čia – gyventi. Kaip sansk. Gyta, Bhagavadgyta. Begalinis formalizmas įvarė mūsų kalbą į kampą. Ji ir dabar nėr laisva, t. y. negyvena taip, kaip nori.

Stanevičius tas savo pasakėčias buvo išleidęs Vilniuje dar 1829 metais.

Gyti.

Gyvenimas kaip pasveikimas, sveikata, laimė.

Tai kur tos knygos?

Prisiminiau, kad šeštadienį Dusmenyse viena maloni mokytoja paprašė autografo... Knyga buvo 1967-aisiais išleistas „Lietuvių poezijos antologijos“ II tomas.

Pamaniau: tai kur tos visos mano knygos, kurios leistos po to?

Ir dar: kogi taip svaigo B. Brazdžionis, sulaukęs 90 metų, ko skendėjo savo didelėj euforijoj?

Jis, žinoma, turėjo tam teisę. Po tiekos metų sugrįžęs „atsiplėšė“ savo garbės pyrago gabalą. Betgi – kas ta garbė?

Apie boružes

Tai tokie padarėliai, kurie neturi nieko bendra nei su Dievu, nei su karve.

Iš legendų

Avinjono bažnyčioje yra tokia sena medinė Kristaus skulptūra, sutrūnijusi viena ranka... Bet sykį atsitiko, kad tas medis išleido atžalą.

Medis, kuris neturėjo šaknų.

(Norėjau pasakyti, kad žmogaus viltis, mano paties viltis tėra šis pasakojimas...)

Maniškiei (asmeniniai) keiksmazodžiai

Vienam žurnalistui, kuris apšmeižė:

– Aš tą ž. po kryžium pakarsiu, kad Kristus apmyžtų!

(Čia gerai tiedvi „ž“ tinka.)

Garsinės asociacijos

Audrius, stalius, andai dirbęs „Lietuvos aido“ redakcijoj:

– Kur jūs buvot dingęs? Prie upės nesutinku?

– Dusmenyse buvau, Dusmenyse.

Jis (visai nesuprasdamas):

– Kur? Dviejuose asmenyse?

Dusmenys jam, žinoma, nė motais.

Galop ir teatras!

Vakar mačiau naują L. S. Č. pjesės „Liučė čiuožia“ pastatymą. Teatras vadinasi „Domino“, ten, kur ir kino salės – buvęs „Vingio“ kino teatras. Žinoma, kad viskas perstatyta ir – nėr ko lyginti. Kas gerai, tas gerai.

Ir pjesė gera. Palyginti su J. I., ši moteris autentiškesnė, sodresnė. Daugiau iš gyvenimo nei iš mados.

Man įsikirto pradžia, sakiny, kuris daug ką pribloškė (maldos parafrazė): „Tėve mūsų, kuris esi danguje... įsikišk mus atgal į savo šikną...“ Gal vyresnius ir šokirovoja, bet kai suvoki, kad toj dieviškoj sėdynėj ne taip jau blogai būtų, viskas atsistoja į vietą.

Lipdomi ir nauji personažai, t. y. išsimušta iš klišių. Pjesė jau važiuoja į Berlyną. Rodos, laimėjo prizus ir Maskvoj, ir Japonijoj.

Kaip garsiai plaka mūsų širdis

Lenkijos mieste Liubline baigėsi dešimt dienų trukęs tradicinės ir avangardinės muzikos festivalis „Kody“. Festivalio programoje – du vieno įtakingiausių šiuolaikinės muzikos kompozitorių Philipo Glasso koncertai, Laurie Anderson, Johno Zorno ir Billo Laswello improvizacijos, naujų estų kompozitoriaus Arvo Pärto kūrinų premjeros, kiti unikalios muzikos koncertai. Kone visuose juose publika lyg iš lėto kaitinamas vandeniu svyruodavo tarp pamišimo ir ekstazės, galų gale užvirdavo su paskutiniu akordu ir kunkuliudavo plojimais. Gilus atodūsis netikėtai pasibaigus beprotybei, švelniai užmerktos akys nuvilnijus disonansams, ilga tyla po visą erdvę nuklojusios besimainančių garsų meditacijos...

Nepažįstamas prie durų

Sakoma, kad Tarkovskiui pavyko nufilmuoti nostalgiją. Nešdamas žvakutę Olegas Jankovskis įprasmino tai, ko nepašėsi šimtais puslapių. Iš ekrano liejasi jausmas, kurio niekas nedrįstų pavadinti kaip kitaip, tik Nostalgija. Marcelis Proustas, išgirdęs Beethoveno Devintąją simfoniją, ištarė: „Taip į duris beldžiasi likimas“ ir padovanojo likimui įvaizdį. Kompozitorius išlaisvino migloje paskendusią sąvoką ir išreiškė ją geriau nei šimtai pavyzdžių iš gyvenimo. Bet juk likimas į duris beldžiasi taip retai, o nostalgiją nuolat lydi aistra, pyktis, ilgesys, lavina prisiminimų; juk kas kart, kai verdi košę, staiga pradeda lyti ar suskamba telefonas, tave taso galybė troškimų, regis, esi visur, visada ir tūkstančiais pavidalų. Tada paklaustas, kaip gyveni, išlemini: „Nei gerai, nei blogai“, tik neaiškiai suprasdamas, kaip toli yra viena nuo kita. Į duris beldžiasi nepažįstamas.

Regis, būtent apie šį kasdien mus aplankantį svečių ir pasakojo pirmasis Philipo Glasso koncertas. Beprotiškas kelių sintetatorių gausmas vedė tiesiai pro chaoso vartus beprotybės link, o juos papildantys soprano balsas ir saksofonas įpūtė dar šiek tiek nerimo ir nežinomybės. Tokia nerėgėtos galios instrumentų kompozicija prasidėjo kelių valandų Philipo Glasso ansamblio koncertas.

Pirmajame kūrinyje „Dance Piece No. 9“ niekas nesiėmė analizuoti didžiųjų žmogaus gyvenimo dramų, o tarsi iki begalybės ištesė ir parodė mums tą akimirkos pojūtį, kai susvyruojame, pasijuntame plėšomi iš vidaus ir niekaip negalime to įvardyti. Hitchcocko filmai leidžia pažvelgti į mūsų baimes jų nepatiriant, Kubricko – į slapčiausius troškimus neauktojant šeimos ramybės, o toji muzika leidžia iš šono patyrinėti nerimą, sudėtingą žmogaus būvį akistatoje su kasdienybe.

Tadas Žukauskas ir Kęstutis Pleita. Autoriaus nuotrauka

Galbūt Beethovenas, Chopinas ir kiti muzikos meistrai talentingai mus skraidino po ribines situacijas, leisdami išgyventi žmogiškąją (dažnai net dieviškąją) dramą, pasijusti didingos žmogaus patirties dalimi, kitaip tariant – demonstravo didžiųjų lūžių ribas. Profesionaliai demontuodami gyvenimą ir išimdami iš jo tai, kas didingiausia, jie beda pirštu, ir klausytojas pelnytai patiria ekstazę. Regis, vėliau Philipo Glasso ansamblio koncerte skambėjusiuose kūriniuose iš operos „Einstein on the Beach“ ar „Music in Twelve Parts“ dalyse į mus aplankančias emocijas pažvelgta iš visai kitų pozicijų. Nieko neanalizuojant ir aksioma laikant bū-

ties sudėtingumą juose išreiškiamas absoliutus emocijos perteklius, didingumas maišomas su baime, likimas – su alternatyvomis (kurių tūkstančiai), nostalgija – su amnezija. Tarsi sakoma: taip aš jaučiuosi čia ir dabar. Ir nesvarbu, ar tai nepaaiškinama šypsena, ar nerimas.

Įsivaizduokime traukinį, kuris beprotišku greičiu lekia ilga tuneliais. Mes jo nematome, tik nujaučiame, kad jis po žeme keliauja mums nežinoma kryptimi. Staiga pamatome, kaip traukinys išnyra iš tunelio ir pralekia pro mūsų akis, bet jį vėl pasiglemžia požemiai. Viena trumpa beprotiška akimirka. Staiga pasirodęs, lygiai taip pat staiga ir pradingsta. Tokie ir Philipo Glasso kūriniai koncerte – išnyra tarsi iš niekur ir, su gaudesiu pralėkę mūsų smegenų labirintais, vėl pasislepia. Tyla, staiga visas sekstetas užgula instrumentus ir svaiginančiai ima draskyti tavo organizmą, paskui vienu įkvėpimu muzikantai pakelia rankas ir užbaigia kūrinį, tarsi vėl sulipdydami mus į viena. Ar ne taip pro mus praslenka daugybė kasdienybės akimirkų, kai tarsi girdime, kad kažkas mumyse dunda, tik nesugebame įžiūrėti kas? Kinematografiškai tai būtų nuobodus vaizdas, tačiau Glasso sintetatoriai prisiskverbia pro odą ir parodo, kaip garsiai plaka mūsų širdis.

Čia ir dabar

Panašių emocijų paveikslus Liubline tapė ir improvizacinis trio – saksofonininkas ir kompozitorius Johnas Zornas, dainininkė, kompozitorė ir smuikininkė Laurie Anderson ir bosininkas Billas Laswellas. Festivalio atidarymo koncerte trijulė iš Amerikos grojo „nepasiruošusi“. Pačios Laurie Anderson žodžiais tariant: „Mes scenoje ieškom, ne visada surandam, bet ieškom.“

Koncerto metu ne vienam galėjo kilti mintis, esą garsūs muzikantai kiekvienas groja sau nepaisydami jokių harmonijos taisyklių. Tačiau tada nejučia imi klausti savęs: kaip dažnai mes susikalbame, ar iš tiesų girdime, ką sako kiti? Pati Laurie Anderson klausia: „Kodėl tik simetrija yra gražu?“ Kodėl *a priori* manome, kad garsai turi susijungti į vieną nedalomą visumą?

Klausydamasis profesionalų improvizacijų jautiesi tarsi spąstuose: protas supranta, kad trio akimirksniu gaudesį gali paversti pasakiška harmonijos karalyste, tačiau taip įvyksta tik kartkartėmis, netyčia atsikvošint, tarsi iš vidinio chaoso trumpam sugrįžtant į tokią pačią negailestingą realybę. Laurie Anderson griežia melodijas elektriniu smuiku, Johnas Zornas ima kosėti savo saksofonu, seilėms fontanu trykstant pro instrumento kraštus, o Billas Laswellas, paniręs į meditacinę būseną, ritmingai kalbasi tai su vienu, tai su kitu, galų gale triukšmingai pakviečia susidraugauti.

Jie nesiruošė jokiam vaidinimui, nepasirašė jokios kalbos, o atėjo kažko ieškoti, pasiryžę būti tokie, kokie yra. Vadinas, klystantys, rėkiantys, kai aplink tyla, maištaujantys, vos kiti pradeda įvedinėti tvarką. Jie atėjo ieškoti.

Festivalio scenose tai nebuvo vienintelės improvizacijos. Naujų garsų ir jų kombinacijų ieškojo ir kompozitoriai

iš Taivano, Vokietijos, Lenkijos, Vengrijos ir Olandijos. Tyrinėdami muziką atlikėjai violončelėmis grojo su dantų šepetukais, vietoj būgnų lazdelių naudojo aborigenų karolius, stryku krebždeno būgnų lėkštes. Turi būti atidus: šių garsų junginys pasaulį apskries tik vieną kartą ir, jei atsiskyrė nuostatos klausydamasis muzikos linguoti ar pritariamai trepsėti koja, kartu su atlikėjais scenoje pasieksi visus įmanomus fantazijos pasaulius.

Kompozitorius Philipas Glasas. Wojteko Korneto nuotrauka

Paskęsti savyje

Galingus koncertus keitė ramūs, dažnai netgi meditatyviniai pasirodymai. Kaip antai lietuvių Artūro Bumšteino, Tado Žukausko ir Kęstučio Pleitos bei lenkės Natalios Kawalek koncertas vienuolyno kiemelyje smuiko garsais ir vokalu priminė rūką, po kurį auditorija buvo pakviesta ramiai pasivaikščioti ir pasikliauti instinktais, o ne akimis.

Dar smarkiau nugrimzti į save kvietė islandų dueto garsų poezija. Kaip giesmė ar nuoširdi išpažintis, kaip ašaros, tekančios stebint rytinį kalnų horizontą, Liublino bažnyčios erdvę užpildė sodrus Hilmaro Ūno Hilmarssono vokalas, kuriam neįsakmiai akompanavo Steindóro Anderseno sintetatorius, primindamas ledinius Islandijos kraštovaizdžius ir Angelo Badalamenti muzikinį kosmosą.

Iškart po to scenoje pasirodė kolektyvai iš Lenkijos – styginių grupė „Cellonet“ ir Tarptautinės tradicinės muzikos akademijos ansamblis. Atlikėjai pateikė nenutrūkstamą pusantrų valandų koncertą, tokį jaudinantį ir subtilų, kad bažnyčios sienų ramybė skambant muzikai apsigyveno ir klausytojų kūnuose. Apsuptos styginių instrumentų, scenos centre penkios merginos dainavo lenkų liaudies dainas. Po keleto eilučių užmiršti, kad klausaisi liaudies kūrinių, ir netrukus choras ima skambėti kone sakrališkai, persisunkia gaivališkos gamtos stichijų energijos, bet kartu išlieka ramus it miško upelis.

Balsus subtiliai papildo tai garsėjantys, tai tylantys styginių garsai, vos chorui užbaigus dainą, pasireiškiantys su ta pačia jėga, kurią jiems padovanojo dainos iš praeities. Choras į kasą pynė vis tą pačią ir naują dainą, o smuikai ir violončelės atsakydavo vis tuo pačiu sodriu, tarsi iš gilumos sklindančiu motyvu. Po pusvalandžio gali pasinerti į meditaciją ir liaudies dainą išgirsti kaip maldą.

Buvo galima laukti kažkokios triukšmingos kulminacijos, kai galų gale sugaus visi instrumentai, o choristės balsais kops į viršūnę, susikibusios už parankių su klausytojais. Tačiau viskas baigėsi taip, kaip, regis, dažniausiai ir baigiasi. Be triukšmo, ramiai – nutrūko, ir tiek. Kūrinyje galėjo baigtis po pusvalandžio, galėjo ir po šešiolikos valandų. Tarsi eitum gatve užsisvajojęs ir trumpam užmirštam savo kūno poziciją žemėje. Protas kažkur iškeliauja, net nežinai, kiek laiko ėjai, net nenutuoki, kad eini. Tada dažniausiai nusišypsai apsidžiaugęs netikėtu pasivaikščiojimu, ir širdis suplaka smarkiau. Tie dūžiai tokie pat dramatiški kaip ir likimo.

JUSTAS ROŽĖNAS

INDRĖ VALANTINAITĖ

Kijevas (druskinė)

Rūką perveria medinių cerkvių bokštai

Rugsėjo pirmoji Kijevo priemiesčiuose

*Palei kelią suboluoja bantas,
dvigubai didesnis nei pirmokės galva*

*Su pasiskolintais vaikais prašančios išmaldos
čigonės iš po sulopytų sijonų švysčioja rožinėm kojinitėm,
apsilupinėjusiu laku padengti pardavėjų nagai,
ledų vežimėlis su išblukusiomis baltomis meškomis
reklamoje,
geltonas, apvalainas it girtas begemotas gijos vagonėlis*

Keliaujam laiku. Tu nesiliauji fotografuot.

*Paupy perku iš kurčio drožėjo medinį paršelį
Pro skylutes snipe pabyra druska*

Į mano šiandieninį maistą

*Vien pagalvojus apie tave, dabar tokį tolimą –
pastirusių gyvaplaukių armija ant liauno riešo*

Užkeiktas žvėris

*Koksai užkeiktas žvėris, žmogaus balsu kalbantis,
slepiasi tavo glūdumoje?*

*Matau jį kiekvienąsyk prisiartinantį
prie akių ežerų, troškulio genamą.*

*Atsigėręs ir nuprausęs savo kūną,
žvynais ir kailiu apaugusį – praalksta.*

*Riaumojanti meška,
šnypščianti gyvatės liežuvii.*

Kaskart gabalėlį manęs sušeri jam.

Gavęs davinį sotus nusliūkina tankmėn.

*Sakai, kad tik taip galime išsivaduoti,
antraip ištrūkusi laisvėn pabaisa surytų abu.*

*Kol jis ramiai šnopuoja snūduriuodamas,
nė šapelis ant mūsų nenukrenta.*

*Tik kasdien vis menkesnis mano šešėlis
atsispindi tavo menių kriptoliniuose skliautuose.*

Pasiekimai

*Vadybininkas Tomas,
likęs be darbo mažinant etatus*

*Girtas maigo kompiuterio klavišus švintant,
suveda į google savo buvusių klasiokų pavardes
Visų, o svarbiausia – pirmūnų*

*Nėra informacijos
Nė vieno įrašo*

*Tarsi jų nė būti nebuvo –
Išraižytų vardų
provincijos mokyklos suoluose*

*Galima atsikvėpt,
nueit ramiai išsivemt,
kai nieks nešnopuoja į nugarą*

*Tomas buvo aukščiausias klasėje,
tad jam priklausė
pirmuoju numeriu pažymėti marškinėliai*

*Mano liežuvis tik slepiasi jo
burnos oloje*

Прости, прости, что за тебя
Я слишком многих принимала.

Анна Ахматова

*Per mažai ragana ir per daug kalė,
kad prisiverstum atsigręžti*

*Jeigu dar ne per vėlu,
užsakysiu mažučius karstelius savo ydoms*

*Mano liežuvis tik slepiasi jo burnos oloje
kaip atsitiktinis netikėtai sulytas praeivis*

*Vienuolynas pro mano meilužio langus – mieganti pelėda,
šiuo metu kaip tik temsta ir parko alėjoj motinėlės
uždega žibintus*

*Per daug ragana ir pernelyg smalsi,
kad kada nors ja žingsniuočiau*

*Žvakių šešėliai
ant mergautinio kambario sienų primena
riaumojančią mešką,
rypaujančią žąsį,
staugiantį vilką,
raišą lapę –
ir visa tai esu aš*

*Jau vėlu,
jau vėlu,
choru pritaria pūvančios neužmirštuolės,
pamerktos senelės krištolo grafinėlyje*

Stiuart

*Skardinė ledinukų dėžutė
ant dangtelio šilkais ir auksu,
perlų vėriniais išdabintu atvaizdu
pilna nuorūkų ant kontoros palangės*

*Bendradarbė dailiai nukrato pelenus –
šiandien planuoja atvirsti blondine iš brunetės*

*Bandau įsivaizduoti, kaip gražiau atrodytų galvelė,
besiridenanti karališkosios menės mozaikinėmis grindimis
It negrabiam, persisotinusiui vaikui žaidžiant
netyčia iš rankų būtų išsprūdęs obuolys*

Arkos veido gatvėje

*Vis dirščioji pro primerktus langus į mane ir matai
Seniai nebegyvenamus kambarius ir baldus,
aptrauktus balkšvomis marškomis*

*Tau tinka ta spalva – toks rimtas pasakai –
paryškina darnumą liūdesingų bruožų*

*Ilgai taupytos auksinės monetos iš kišenės
į akmeninį grindinį pabyra skardžiu juoku*

*Mano atpildas – iš nuostabos į dangų pakilę tavo antakiai,
Grakščiai išsiritusios arkos veido gatvėje,
Liaunos gimnastės*

*Plyšiai
(tos pačios knygos)*

*Tos pačios knygos mūsų lentynose laukė,
kol atpažinsime jas kaip ženklą*

*Taip kvaila vos sutekęjus į vieną
išdovanoti sutapusias*

*Prieš mano akis tamsūs tušti tarpai –
išskaptuoti plyšiai tvarkingai suglaustų nugarėlių fone*

*žiojėjantys tuneliai, per kuriuos tu skverbies atgal,
man primena, vis primena,*

*kad tos pačios knygos mūsų lentynose laukė,
kol atpažinsime jas kaip ženklą.*

*Tebus pašlovintas
teliukas*

I

*Tebus pašlovintas teliukas,
iš kurio odos buvo pagaminti
mano batai*

*Tebus palaimintas jo skerdikas,
odininkas ir batsiuovys,
tos pardavėjos rankelės,
supakavusios aukštakulnius į tamsiai žalią dėžę,
siauros senamiesčio gatvelės parduotuvėje*

*Tebus pašlovintas teliukas,
iš kurio odos buvo pagaminti
mano batai,
atvedę tiesiai pas tave*

II

Tebus prakeiktas...

Postideologinės dilemos

Vytautas Rubavičius. *Postmodernusis kapitalizmas.*
Mokslinė monografija. K.: Kitos knygos, 2010. 272 p.

Rimtesnis politinis, ekonominis ir kultūrinis diskursas, įsitaisęs knygos puslapiuose, plačiau masei Lietuvoje neturėtų būti įdomus. Kam visų tų „filosofijų“, jei yra komerciniai pramogų transliuojantys televizijos kanalai, pornokonteinerių prikimštas internetas ar alus, krepšinis, pergalės? Kodėl bet kokią kritiką išgirsti darosi vis skaudžiau, vis sunkiau pakeliamas vertybių kvestionavimas? Žmonės, išmokyti bijoti, kaltinti ir išduoti, nepajėgia kapitalizmo įvertinti kaip sistemos, kaip tam tikros istorinės patirties nepripažįstančios išrinktųjų ideologijos, kaip galingo visa apimančio konstrukto. Paprastai apsieinama valdžios ar gimdytojų kalimu prie kryžiaus, abstrahuojantis nuo pagrindų pagrindo. Panašiai dvasiškas tėvelis daktas mokytų apkalbas ir pamaldumo varžybas iškeisti į kruopelę nuoširdaus tikėjimo.

Vytauto Rubavičiaus „Postmodernųjį kapitalizmą“ vertinčiau dvejopai. Viena vertus, jau pirmoje pastraipoje nedviprasmiškai pareiškiau palaikąs XXI amžiaus maro, apsisiautausio laisvosios rinkos drobe ir pasivadinusio kapitalizmu, demaskavimo svarbą. Kita vertus, šioje knygoje iš esmės atkartojami vien praeities protai. Autorius, matyt, vadovaujasi nuomone, kad iteracija ir sisteminimas – mokslo esmė. Minusai Rubavičiui ir dėl to, kad, norėdamas pabrėžti savo paties apmąstymų reikšmę ir naujumą, dažnai užsižaidžia kalba, jos konstravimu ir dėlionėmis, kažin ar būtinomis pateikiant kad ir postmoderniojo kapitalizmo kritiką. Juo labiau kad minėtas žaidimas kartais supainioja ir knygos autorių.

Tai toli gražu ne pirmas Rubavičiaus veikalas panašia tematika. Tiesa, pirmą kartą išleistas revoliucingosios leidyklos „Kitos knygos“.

Ilgoje knygos pratarmėje autorius perspėja nesugrūdęs į veikalą visko, kas susiję su postmodernizmu ar kapitalizmu. Apsiribojama penkiais skyriais, penkiomis esminėmis temomis – nuo vartojimo, suprekinimo ir suišteklimo iki masmedijų (ši terminą gina pats autorius), postmoderniojo urbanizmo ir miestų.

Jei jau gyvybę paverčiama preke, tai ką kalbėti apie kitus visuomenės aspektus: norus, viltis ir bejėgiškumą. Daug dėmesio skiriama transgresijos įsigalėjimui apžvelgti ir seniesiems dėsniams, kadais laikytiems nepajudinamais, tyliai apraudoti.

Daugumą knygoje aprašytų postmoderniojo kapitalizmo veiksmų automatiškai imame laikyti negatyviais, žalingais ar griauančiais žmogaus laisvąją valią. Tačiau yra bent keletas ir plačiau diskutuotinų. Tarkime, genų inžinerija ir žmogaus gyvenimo trukmės ilgimas. Knygą veikiausiai galima laikyti kairiojo intelektualizmo konstruktu, taigi dauguma jos skaitytojų kažin ar pabūgs nemirtingumo (kartu ir Dievo atsisakymo) recepto svarstymų. Koks rimtesnis socialistas akiai meldžiasi prašydamas Dievo pagalbos? Koks anarchistas namo dažymą iškeičia į Atvelykio pamaldas? Tiesa, pažymima, kad tariamą amžinąjį gyvenimą gautų ne kiekvienas. Viskas vėl atsiremia į seną gerą draugą kapitalą. O tai jau tiesioginis kiekvieno kairiojo intelektualo priešas.

„2000 m. sausį BBC transliuotoje mokslinėje programoje „Gyvenimas ir mirtis XXI amžiuje“ (Life and Death in the 21st Century) buvo pranešta apie galimybę „nemirtingumą įrašyti į žmonių rasės genus“, o šią galimybę etiniu požiūriu apmąstantis Johnas Harrisas prieina prie to-

kios išvados: nors nemirtingumas išskaido žmoniją į galinčiuosius ir negalinčiuosius jo siekti, tokio gėrio nėra pagrįsta atsisakyti tik dėl to, kad jo negalima paskirstyti visiems (Harris 2004: 529). Tokiu atveju pagrindiniu etikos klausimu, pasak J. Harris, nemirtingųjų ir mirtingųjų sugyvenimas, ir tam jau dabar dera ruoštis.“ (p. 59)

Nelieka nepaminti ir neoliberalai, save mėgstantys laikyti vienintele neklystančia rūšimi, pasipuošusia Johno Meinardo Keinso išvestinėmis ir operavimu žmoniškumo, humaniško kapitalo sąvokomis, nepavydėtinais trapiomis ir silpnadvasėmis.

„Poreikių gamybą J. K. Galbraithas aptarė kaip neišvengiamą ekonomikos raidos dalį. Kita vertus, jo mintys paryškina neoliberaliosios ekonomikos teoretikų ideologiskumą – juk neoliberalioji teorija teigia individo laisvę ir kuria laisvo individo poreikių tenkinimo strategiją, kurią „poreikių gamybos“ samprata pernelyg nužemina, iškel-dama industrinį poreikių diegimo ir primetimo pobūdį laisvosios rinkos sąlygomis. Lietuvoje vartojimo ekonomika diegiama ir vartotojų visuomenė kuriama skleidžiant „laisvo pasirinkimo“, ekonomikos ir socialinio gyvenimo išlaisvinimo, remiantis rinkos principais, ideologemas, savo ruožtu pridengiančias neišvengiamus naujus nelaisvės būdus, kuriuos ši ekonomika kaip tik ir įtvirtina.“ (p. 108)

Vartant šį dartinjančią, donkichotišką, bet vis dėlto romų, labiau avelės nei sakalo postulatų rožinį, norisi tikėti, kad Rubavičius turi ir gerą samtį ontologinės rūgšties, padėsiančios parašyti ne tik apibendrintą postmodernybės kataklizmų apybraižą, bet ir unikalią formulę kontrceptikų, neskausmingai sustabdančių besikerojančių kaspinuotį iščiose, kuriose turėtų išaugti kas nors gražaus. Pavyzdžiui, egalitarizmas.

MARIUS PLEČKAITIS

Delninė

Rūta Brokert. *Delnaklevė.* Eilėraščiai. K.: savaitraštis „Nemunas“, 2009. 112 p.

Knygos, puslapiams lakstančios, tarsi Hitchcocko paukščiai vydavosi dar porą stotelių. Ir taip kiekvieną sykį išėjus iš knygyno ar bibliotekos. Dabar klausyk nesiklausęs – vos skreba dieviškos išarmės po pernykščiais lapais. Patyliukais (kad neišgirstų bibliotekininkė) dėkoju „Lehman Brothers“ ir visiems kitiems, degsiantiems investuotojų pragare, ir nešuos 2009-ųjų Rūtą Brokert namo. Būtų nesąžininga autorės atžvilgiu dievagotis, kad jei ne spausdinto žodžio badas, nesiplakčiau skaitytojo bilietu ir neat-siversčiau į tikrąjį, neskubų jos neskubios knygos skaitymą. Bet apokalipsės visuomet įkvepia: kone susigraudinu atradusi „Delnaklevę“ – poeziją besitraukiančiame knygų fronte. Tiek apie nepalenkiamą švelnumą.

Tiek (iki pat pabaigos) bus apie moterišką poeziją. Neva apie atsūdėjimus ir netesėjimus. Žodžių ir šiaip lyrinis. Apie tą, kurią turėtų uždrausti arba bent jau išvesti, kaip nors delikačiai už rankos paėmę, iš mados, nes pati ji niekur neina – nei į avangardą, nei į istoriją. O kai neina, tai ir pasakyti neturi ką. Taip murmėti nėra jokio reikalo. Tuo labiau jei įsidėsite skirtuką ties 65-uju puslapiu ir toliau – nė žvilgsnio. Toliau ir nereikia. Toliau – „moteriška“, išduodanti, kad prieš akis – pirmieji popieriniai poezijos bandymai (išskyrus nebent „dešinę“, p. 96). Iki – daugiau ar mažiau gera. Teatleidžia man S. de Beauvoir. Teatleidžia R. Brokert, kad apkaltinsiu balansavimu balasto pagrindais, bet minkšta knygos struktūra (be reikalo pasigailėta kai kurių eilėraščių, skyriai – neatsiskiriantys) šiuo atveju paslepia branduolio užuomazgas. Tenka ieškoti kaip duonos (riešutų). Tenka ir rasti.

Visų pirma – neįkandamą „Delnaklevę“. Programini eilėraščių po programos (išspausdintą viršelio atvarte). Ir vis dėlto patvirtinantį, kad šios laisva forma išlaisvintos (ar suformuotos?) eilės turi pakankamą priežastį egzistuoti atskira knyga: žodžiai, sakytumai, tie patys kaip ir kitų rašančiųjų, turėtų aidėti senoviniiais N. Miliauskaitės, D. Kajoko disonansais, bet skamba. Skardžiausia aliteracija ir intencija – mažųjų, vos kelių eilučių, griežtai minimalistinių eilėraščių. Į tobulus pavyzdžius siūlyte siūlosi „aunatiur-mortas“ (p. 12):

*užuolaidos burė
lig vidurio stalo
puokštė pelynų
pelijanti duona
taurė absento
su mirusia kuoja
po šonkauliu –
randas –
ne mano*

Kasdienis pasaulis, bet *perkramytas*, nebe toks ribotas ir nuspėjamas. Išsprūstantis asmeniškumo matmuo („...ne mano“) anaipol neįžemina įsibėgėjusio eilėraščio nei kategoriškumu, nei, sakytumai, egocentriška lyrinio „aš“ pozicija, bet organiškai praplečia poezijos žaidimo galimybes – mums išsiduoda veikiantysis, reflektuojantis ir telkiantis apie save tas poetinės tikrovės atplaišas, kurios apima jo paties momentinį ir dėl to gyvybės – minties tęstinumo kita negu užfiksuota linkme – netekusį skerspjūvį. Tai – pritrenkianti „mirusio“, nebeegzistuojančio „aš“ idėja. Panašiu – atsiveriančio kalbančiojo – principu sudėliota ir „Delta“ (p. 19).

Apylankomis derėtų grįžti prie moteriškumo ir patikslinti, kad turėtas omenų neforsuojamas, neproklamacinis

santykis su estetiškai ir prasmingai atrinkta daiktų būtimi, kalbėjimo būdas be pozuojančios ekstravagancijos. Pasitaikiusius išpuolius („apie dresūrą“, „daltonikė“ ar, regis, per prievartą sulipdytas „Pratybas“) į *priešpilnio sodus*, perlo ridinėjimą burnoje ir kitus švelnumus pražiūrėjau kaip nepasisekusius. Nemačiau, nes nenorėjau matyti. Nes neabejotina knygos stiprybė – daiktų ir žodžių kalbinimas, o ne kalbėjimas už juos. Poetė geba išlaukti – regis, paskutinę akimirką (iš tiesų – paskutinę eilutę) metafora išspil-do „Pašešupiais“ (p. 65). „...saulės blyksniai – voverių akys“ – nieko teigiančio, daug – telkiančio.

Akivaizdus R. Brokert polinkis į žaismę, stebinimą, kartais (kaip jau minėta) netenkantį subtilumo, dažniau pasiteisina skyrių epigrafų forma:

*- - - pažaiskime,
aš būsiu
matomas žmogus*

(p. 77)

Tematikos požiūriu jie nėra itin išmoningai implantuoti, bet gundo versti toliau ir tik darsyk patvirtina, kad R. Brokert geriausiai valdo minimalias žodžių pajėgas. Galbūt dėl to, kad pradeda valdyti, bet nematau nieko blogo, jei tokiais, bet nebūtinai epigrafais, ir apsiribotų.

Knyga pasiryžusiems dešifruoti *delnaklevę* – turbūt ne ką kita kaip gamtos ir žmogaus sintezę, susiklausymą ar bent jau atsitiktinę ir dėl to nė kiek ne mažiau prasmingą vienas kito refleksiją. Pasiilgusiems mažųjų – delninių – poezijos stebuklų. Jų čia yra, gaila, kad dar nedaug.

EGLĖ JAKUČIONYTĖ

Kas gyvena tame rajone

Vakarais į lauką mes neišeiname, nes bijome būti užmušti, susmukti su peiliu nugaroje ar būti suvažinėti linksimų vairuotojų (juk gyvename tokiaime rajone), o dienomis vaikstome tarp savo pilkų daugiaaukščių vaiduoklių ir bjaurimės praūžusios nakties likučiais, įsivaizduodami visas įvykusias nešvankybes.

Kartais juokiamės pamatę, kaip vakariečių filmuose vaizduojamas Vidurio Europos skurdas, kokias dvidešimt penkias sekundes rodomos vėjyje pasimetusios daugiaaukščių blokų viršūnės (juk gyvename tokiaime rajone), bet jų kūrėjai turbūt nepastebėjo, kad problema visai ne ta.

Mes turime energijos, glūdinčios kažkur viduje, kažkur giliai dar turime tikėjimo, bet bėda ta, kad nežinome, kuo tikime. Todėl dažnai pasukame į nereikšmingą padūmavusį taką ir klibikščiujame iš visų jėgų, pikta užsimodami vis naujam žingsniui, braidome po savo nežinią net nepasiraitoję kelnii (juk gyvename tokiaime rajone), išleidžiame savo pikta suragėjusią energiją ant įtrūkusio asfalto, ant kelio, kuris po poros valandų tampa beveik fiktyvia sąvoka, nes tuo kėblinimu tik iliustruojame savo žiurkėno ratelį, kuris sukasi metų metus, kad nereiktų nieko galvoti, net apie alkį, kai pamiršta pamaitinti šeimnininkas. Arba bijome, kad stauga suprasime: nebemokame galvoti, ir bus pernelyg gaila savęs.

Todėl dieną einame gatvėmis, miesto dulkių nuklotais skersgatviais, prišlapintom tarpuvartėm, pro lauko kavinių staliukus ir turtingus turistus spalvingais šortais, pro bažnyčias, pro kilmingus šunis ir brangias verslininkų žmonas, su įniršiu dėliojame kojas ant nepaslaugaus akmeninio grindinio, įsitikinę (bent jau pėdomis tai tikrai, nes šios dar gali šį tą nuveikti), kad niekas mūsų iš čia neišveš, neiškels už pažastų kaip apsisisijusio vaikiuko iš lovelės. O naktimis, kai savo silpnutes supuvusio medžio duris užkabiname dviem ar trimis kabliukais (juk gyvename tokiaime rajone), net nepagalvojame, kad tai darome tik iš įpratimo, kad visai nesvarbu, ar į mūsų dulkinas iršvas kas nors įsibraus, nes

ten nėra ko paimti, išsinešti, nebent bijosime atskleisti taip saugomą savo paslaptį apie skurdą, skylę trumpikėse, vietoj šaldytuvo šaltam vandeny laikomą pieną ar išjungtą elektrą, tarsi kas to dar nebūtų pastebėjęs. Tuose žemalubiuose buteliuose jau seniai nebėra ne tik vertingų daiktų, bet ir mūsų pačių.

Mūsų menkutės sielos jau nebegyvena tame rajone. Jos ištirpo vieną tamsią naktį, kai bijojome savo šešėlio, bijojome tirpstančio orumo ir gėdos dėl surambėjusio instinkto siekti laimės.

Oro burbuliukų kokonas

Dar turi išsaugoti gabumus, nepraleisti progos, uždaryti sandariai nuo neatsakingo vartojimo, nes paskui nepavyks įstatyti plastikinės barbės kojos į šlaunies skylę taip patogiai kaip vaikystės prisiminimuose, kai visas pasaulis buvo tvirtas tarsi lego pastatai. Iki ko? Negali pradėti, aš žinau, iš kažkokio taupumo žinau, kad ateitis – toks dalykas, kuriam visada reikia specialaus rezervo, neliečiamo vakuumo, kur įžengti būtų tas pats, kas pripažinti, jog nieko geresnio ir nebus, jog pradėti riedėti nuo kalno, nuo šios akimirkos ir lygiai taip pat kaip per egzaminą, kai kažkokiame protokole skaitysis tavo nesėkmės, jeigu susiimsi – 0:1 kažkieno naudai, nebesi apsidraudęs, visos tavo galimybės tau pačiam aiškios, išbandytos, neturi jokio pranašumo ar privilegijos svajoti, nes svajones irgi atidavei ėdriai dabarties masei, gražesnes sienas ar tą vaizdą pro durų

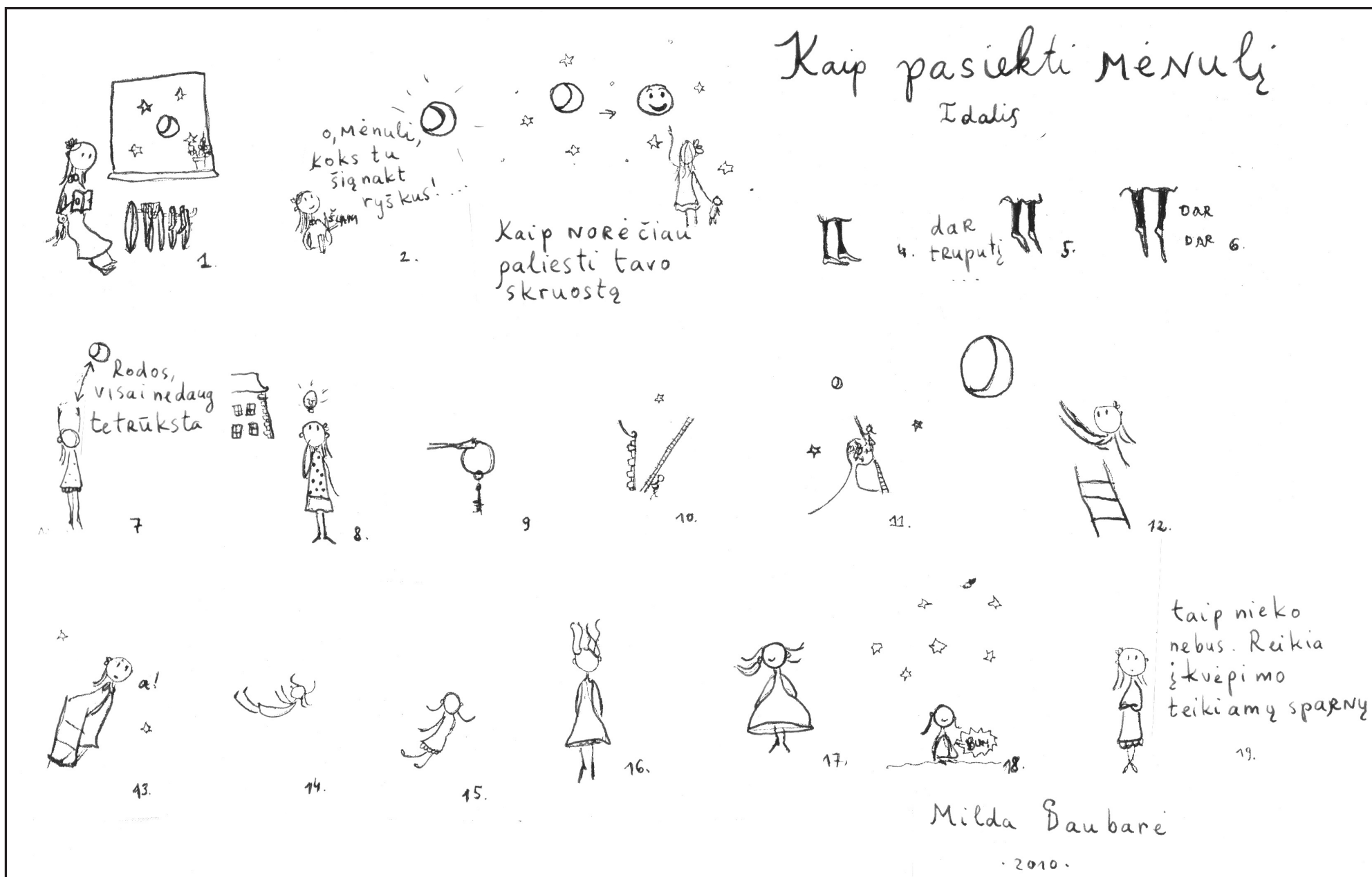
Raimondo Urbakavičiaus nuotrauka

akutę, kai paštininkas tiesia delną tavo dėžutės link, galėsi vaizduotės nebeprivartauti ir savo novelėse neįkišti nė vieno veikėjo, nė vieno vardo, o ryt ryte atsikelsi ir niekas tau nesutrukdys valgyti sausų pusryčius iš nešvaraus dubenėlio.

O irtis, įveikti pasipriešinimą taip nelengva, kad net pavargsti įtraukdamas oro. Vėl. Nes tie, kurie sako, kad žmogaus natūra yra valgyti, miegoti, tuštintis ir kaip babuinams daugintis net ne natūraliais periodais, o pasiskatinant garso ir vaizdo priemonėmis, yra visiškai kvailiai. Pirminis silpnos juslinės išraiškos, bet visgi natūraliausias poreikis yra nustoti būti. Kaip vaikystėje mama apmuturiuodavo apsauginiais vilnoniais kokonais, smarkiai trūkteldavo už gobtuvo, kai susipindavo kojos ir nosimi vos neiškabindavai balos, taip ir suaugęs žmogus iš bejėgiškumo reikalauja paspirties, kad kas padėtų, perneštų per seklumas, per mėšlo potvynius. Baltosios buteliais,

noru kažkam kažką įkišti ir taip įsitikinti savimi, savo poveikiu, ar nusistatyti žadintuvą, kad spėtum grįžti, kol neapsigyvenai savo pašmonėj. Nes taip reikia. Ir reikia apsi-vilkinti ne striuke, ne paltu, o tais spaudomais oro burbuliukais, kurie saugo gabenamus televizorius. Nes ateity reikės panaudoti visą lagaminą trapius saugoto savęs, išversti vertybes ant žemės, išmesti protą, didelį žinių prikištą gužą, kažkokiai parodai, kažkokiam atsiskaitymui, tik nežinau kokiam. Bet tobulėk, krauk, įsikrauk, acme baterija.

RŪTA JAKUTYTĖ

BORIS KRUTIJER

Tuo didesnis posakių pasirinkimas

*Nemirtingume! Kiek gyvybių atiduota už tave.
Optimistui minusas prie minuso – plusas, pesimistui – kryžius.
Naujos knygos sensta greičiau negu senos.
Pasiekęs tikslą, tampa taikiniu.
Iš žmogaus, kuris džiaugiasi svetima sėkme, galima sulaukti visko.
Vyrai miršta greičiau, užtai ilgiau nesensta.
Niekas taip negadina asmeninio gyvenimo, kaip šeiminis.
Kuo mažesnė žodžių laisvė, tuo didesnis posakių pasirinkimas.
Geriau su žmona ginčytis dėl niekų negu laukti rimtos priežasties.
Prie vienvėdės įprasti lengviau, kai tau niekas netrukdo.
Viešpatie! Gelbėk mus, nuodėmingus, nuo tų, kurie neturi nuodėmių.
Šviesi ateitis dar parodys, ar mūsų praeitis buvo iš tikrųjų tamsi.
Ideologiškai pakaustyti lengviau pakinkyti.
Imkim ir išsirinkim geriausius!
Tokio varianto mes dar nebandėm.
Senatvė – tai toks laikas, kai pradėdi skaityti iš naujo knygas, kurių neskaitei jaunystėje.
Sunku gerbti žmogų, su kuriuo nė karto nesi gėręs.
Įkvėpimo reikia poetui, Pegasui pakanka avižų.
Nuodėmė skūstis gyvenimu tam, kuris dar sugeba nusidėti.
Vyrai! Nežeminkit moterų savo kilnumu!
Kokia laimė, kad Dievas sukūrė Ievą ne pagal savo paveikslą.
Atgaila be nuodėmės – dar didesnė nuodėmė negu nuodėmė be atgailos.
Jaunystė – šauktukas, senatvė – klaustukas...
Baltos varnos pulkais neskraido.
Dievai gyvena tol, kol yra kam jais tikėti.
Jeigu protingas žmogus, tai būtinai priekvailis.
Bijokit nykštukų! Jie visada smogia žemiau juosmens.
Nespėji rasti vietos šitame pasaulyje, o jau laikas keliauti į aną.
Aš dar galiu suprasti klasinę neapykantą, bet klasinę meilę – tai jau ištvirkimas.
Proto nutekėjimas prasideda nuo jo plovimo.
Menką išgėrimą visada gadina gausi užkanda.
Protinga žmona visada atleis vyrui, jeigu ji kalta.
Tai, kas jaunystėje ne tavo kišenei, senatvėje – ne tavo dantims.
Ne kiekvienam užtenka proto, kad juo nesinaudotų.
Tegul jau liaudis kalba ką nori, negu tyli velniai žino apie ką.
Ne viskas, kas iš aukščiau – Viešpaties, kai kas ir iš paukštelių.
Padori moteris neapgaudinės visų vyrų dėl vieno.
Fortūna ir Temidė dirba pakaitomis.
Dažniausiai drabužius keičia nuogi karaliai.
Nelauk greito problemų sprendimo iš tų, kurie jas sukuria.
Kaip reikia prajuokinti likimą, kad jis tau nusišypsotų.
Susitarti su kvailiu galima tik jo sąlygomis.
Tuos pačius pažadus reikia duoti skirtingiems žmonėms.
Palinkėjimas: turėk tu tiek pinigų, kad galėtum asmeniškai įsitikinti, jog ne jie laimė.
Taupykite viltis juodai dienai!
Seksas gali pakeisti valgį tik iki pusryčių.
Nebijok gandų apie save! Bijok tiesos!
Kai tau spjauna į sielą, retai nepataiko.
Švyturys į moters širdį yra jos krūtinė.
Genijų skaičius auga nepripažintųjų sąskaita.
Gyvenu viltimis, kitų pajamų egzistuoti neturiu.
Išankstinis atgailavimas nuodėmę padaro visiškai beprasmišką.*

„Jerusalimskij žurnal“, 2010, Nr. 33
Vertė Andrius Šiuša

CARON A. LEVIS

Leidimo raštelis

Pernai vasarą Vilniuje buvo surengti kanadiečių ir amerikiečių išvažiujamieji kūrybinio rašymo kursai „Vasaros literatūrinis seminaras“ (*Summer Literary Seminar*). Seminaro dalyvių literatūrinį konkursą laimėjo Caron A. Levis. Autorė dėsto meną Niujorko mokyklose, rašo pjeses. Čia publikuojame konkurse laimėjusį apsakymą.

La-abas.
Veikia?
Būk tai girdžiu save. Save.
Čia vibrojamas aidis ar pastate, ar mano galvoj. Koks skirtumas. Cha.
Vis tiek gi niekas neklauso, a ne?
Jūs visi gal jau vis tiek dabar išpardolinot iš pastato, ir kas klausos pranešimų, kad jė skelbia kas penkios minutės, būk tai norėtų kažin ką įkalt galvon visiem žmogam visam Bronkse.

Ogi čia kalba NE jūs direktorius.
Čia. Kalba. Nesa. Ir šian aš nieko nepadauriau.

Aš tik plūsmo debesėlis, i vyskas.
Jo. Aš nieko nė negirdėjau, va tik prajta savaitę ta pizė, ATSIPIRAŠAU, ta šizė, kaipgi ji, pasakė per pamoką.

Tą aš prastumsiu. Kartais net namų darbų pakišu, o jeigu ji mane nepraleis, kitais metais vėl pasimatysim, o jūs žinot, kad ji gi nenori, bo aš plūsmo debesėlis.

Ji sako, čia tas baisiai karštas oras, katras šunta no lavos. Nu, kaip iš vulkano. Ir jis toks pat mirtinas kaip pati lava. Gali užbombint negyvai. Nors nematomas, gali užbombint. Kaip jum patinka? Cha, tai va. Man patinka. Tai aš. Pasdarysiu tokią tatirkę.

Aš tik sakau, žmogai, geriau pasisaugokit. Tik sakau, jei kas nusvilo, aš nekalta. Aš nieko nepadauriau. Čia tik mano nematomas karštumas.

Aš ten sėdėjau sau, ketvirto aukšto kalidorių, kur visad būnu, nestovėjau, nestimpinau, nešūkalojau, neleidau muzikos – tik sėdėjau atsipūtus, o ponas direktorius priėjo ir klausia, kurš turėčia būt.

Aš mintys jo klausiu to patės, bet jis mano minčių nemato, tik pečius kad jė gūžtelia, tai jis vėl mane klausia, garsiau, kurš turėčia būt.

Velnys.
Saugsieji visad nori, kad niekur nelįstum, o kai nelendi – va tau. A ne? Jis mano, aš nežinau, kodėl užsisėdo ant mane, o ne kitų, kur duodas čia po kalidorių. Būk tai aš negirdėjau, kaip mano bobutė vakar su jo telefonu kalbėjo.

Aš ją atidaviau jums, ji sako. Dabar ji jūsu rankose, sako.

Aišku, jis nežino, kad taip ir iš tikro padarė. Negali pasakyt jam, kad mane išspiria lauk, bo tas gal ne palei įstatymu. Bet ji vis tiek taip daro. Sako, jai per sunku su paugle.

Bet jis nieko nežino. Jis tik dirba savo darbą, tai vėl mane klausia, kurš tu kurš tu kurš tu.

Tai aš sakau:
Žinot, pone Sobersai, jūs mano mėgiausiasis direktorius iš visų. Tikras. Jau pradinėj sakė, kad direktorius mum draugas, bet anksčiau tokių nemačiau. Tikras daiktas. Jūs tikrai...

Bet tada kitam gale pasidarė kažkoks vaikų makaras, tikriausiai vėl tē aštuntokai vieni kitiem akis kabina, aiškus dalykas, ir jis nupirdolino tenai, kažką mat padarys. Su tais aštuntokais nieko nepadarysi. Be šansų. Bet jė suveikė taip, kad jis nuvarė negavęs iš mane atsakymo, ir tas buvo fain, bo aš lig dabar krapštuuju galvą ant to atsakymo, kurš turėčia būt.

Galvoju, jei būčia su tais mušeikom, tai gal jau dabar būčia aštuntoj klasėj.

Bo jei čia klausos kas nors, kas nežino, aš dar šeštoj. Trečius metus. Faktas. Pasidarysiu tatirkę.

Jūs ten girdit?
Dar veikia, ką?

Kaip sau norit.

Žėkit. Dyrėktarius visad nori nugrūst mus klasėn klausdamas, kur tu turėtum būt, a ne? Jeigu norėjo, kad mes sėdėtum klasėj, tai reikėjo pastatyt šitą šulę su sienom, kaip priklauso, o ne su tokiom pusiau sienom iš kardono, tipo *po atviru dangum* ar ką. Vienintelės klasės su tikrom sienom ir durim – va kompiuterių kabynėtas ir mokslų klasė, ir va šita tiesiai prieš mane, kur nauja specėli *meno* programa.

Šita su durų rankena, katra sako, pasuk šitą šūdą va taip, pasuk šitą šūdą va taip, ko bijai, pasuk šitą šūdą va taip.

O gal šitas kalidorius man šian per garsus, ar ką, nežinau. Dažniausiai šulėn einu tik dėl to, kad kalidorių triukšmas, ir mergos juokias iš ko tik nori, bet šian man gal čia nuobodu. Mažu man ausys sopa. Žinau tik kad abiem rankom lenkiu tą rankeną, ir neatšidaro, bo duris čia užrakina. Girdit mane?

Užrakina. Būk tai čia lobis ar kas, o ne sumauta klasė. Ir turi būt sąrašė, kad įveitum. Kaip klubas ar kažin koks šūdas. Čiagi šulė, ne naktinis klubas, ką? Kaip jėm leidžia būt šitokiais vipais? Jūs girdit?

Vakar aš užmečiau akį pažėt, kas ten dedas, tai toks makytojas, tas kietuolis, tamsus ir sultingas kaip bobutės padažas, raumenys kaip nulieti, plaukai garbanoti – saldaiukas kaip reikiant, – sako, atsiprašau, turėtum būti sąrašė. Atsiprašau, tavęs nėra sąrašė, tu negali čia būti, turi nešt savo suknistą muilą į savo suknistą klasė, turi eiti ten, kur turėtum būt, kur tu turėtum būt? Visi nori, kad eičiau, kur turėčia būt, bet niekas šitoj šulėj nežino, kur yra tas supistas šūdas.

Nu, jis per daug kietas, kad šitai atsiprašintų, tai aš išėjau. Bet šian aš vėl čia ir į duris gerai TRINKT. Čia mes gi taip darom durim, a ne? TRINKT, TRINKT. Tē nauji makytojai, jė nepratę, tai kartais tipo išeina ir sako baikit. Trinkt trinkt trinksėjimas šitoj šulėj trinksėjo no visos pradžios, o jė mano, mes baigsim, bo Atrodo Rimtuoliai. Cha. O ką jė padaris? Anądėn girdėjau kažin kokė lankytojai sakė, kad tokią šulę reikia tēsiog sudegint, bo jau niekas jos neišgelbės.

TRINKT TRINKT.

Tam gražuoliui makytojui turiu kai ką kišenių.

Tokasai Malikas buvo šitoj klasėj dvi savaites, tai man papasakojo. Kaip jė žaidžia žaidimus ir bazarina apė tokius bezdalus kaip jausmai ir kitoks šūdas. Ir kaip jė gauna užkandį. Kaip visi namų darbai tai tik kad leidimo raštelį jėm pasirašytų tėvai arba globėjas ar dar kas tą vienąkart. Tada jė ēda užkandį ir žaidžia savo žaidimus ne tau Martynai kas kėkvėnoj savaitėj visą metą.

TRINKT.

Paklausiau Maliko, kam jėm tokia didelė klasė, tai jis sako, bo jėm reikia vietos, bo jė žaidžia žaidimus ir pamankštojasi ir kitą šūdą, bo jė makaluoja savo kūnus, bo ten vaidina. Kai paklausiau, kokią rūrą ten vaidina, jis tipo sako, žinai, kaip tētras. Klausiu, apė ką tas tētras, tai jis sako apė gyvenimą. Andžerina sako, apė kaip padaryt geresnį gyvenimą. Man šviečias kaip bezdalai, bet jė dėl to nusiplauna no socelinių mokslų.

TRINKT TRINKT.

Nežinau dėl ko, nežinau dėl ko.

TRINKT TRINKT.

